Рецензія

доктора біологічних наук,

професора кафедри ботаніки, екології та садово-паркового господарства

Солоненка Анатолія Миколайовича

на кваліфікаційну наукову працю на правах рукопису

Чубченко Єлизавети Артемівни

«Фітоіндикація евтрофікації водоймищ природного заповіднику «Дніпровсько-Орільський», що подана як дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 101 – Екологія

Актуальність теми дисертації.

Дисертаційна робота Чубченко Єлизавети Артемівни присвячена фітоіндикації евтрофікації водоймищ природного заповідника «Дніпровсько-Орільський», що є актуальним напрямом сучасних екологічних досліджень. Посилення антропогенного навантаження на водні екосистеми, трансформація гідрологічного режиму річки Дніпро, евтрофікація заплавних водойм та зниження їхньої біологічної стійкості зумовлюють потребу у впровадженні надійних, екологічно безпечних і доступних методів оцінки стану водних екосистем. Особливого значення набувають дослідження в межах територій природно-заповідного фонду, де пріоритетом є збереження біорізноманіття та природних сукцесійних процесів. Обрана тема відповідає сучасним викликам екологічної науки, практичним потребам заповідної справи та державним пріоритетам у сфері охорони довкілля.

Зв'язок дисертації з науковими програмами та темами.

Дисертаційна робота виконана в 2022–2025 рр. у руслі наукової програми відповідно до теми науково–дослідної роботи кафедри ботаніки, екології та садово-паркового господарства Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького як частина

державної науково-дослідницької теми: «Біологічне різноманіття як фактор стійкості екосистем Приазовського регіону в умовах глобальних змін клімату та антропогенного впливу» (затверджена на Вченій раді факультету, протокол № 8 від 19.04.2022 р).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів, їх достовірності та новизни.

Наукові результати дисертації є обґрунтованими та достовірними, що забезпечується використанням сучасних методів фітоіндикації, гідрохімічного аналізу, геоботанічних описів, ординаційних та регресійних статистичних методів, зокрема аналізу головних компонент, канонічного кореляційного аналізу та аналізу надмірності. Дослідження виконано на значному фактичному матеріалі, зібраному в польових умовах у різні вегетаційні періоди, що підвищує репрезентативність отриманих результатів. Наукова новизна роботи полягає у встановленні закономірностей просторово-екологічної організації угруповань вищої водної рослинності заплавних водойм та уточненні індикаторної ролі окремих видів макрофітів у процесах евтрофікації. Поставлені у дисертації завдання виконано у повному обсязі, а сформульовані висновки логічно випливають з отриманих результатів.

Практична цінність роботи.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для екологічного моніторингу, оцінки трофічного стану водойм та розробки рекомендацій щодо охорони і відновлення водних екосистем природного заповідника «Дніпровсько-Орільський». Матеріали дисертації впроваджені у практику складання Літопису природи заповідника та використовуються в освітньому процесі при викладанні фахових екологічних дисциплін.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

Дисертація є логічно побудованою, завершеною науковою працею, що відповідає поставленій меті та завданням. У роботі послідовно викладено

теоретичні засади, методологію досліджень, результати власних спостережень і їх узагальнення. Авторкою коректно використано наукові джерела з належним оформленням посилань, що свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Ознак плагіату, фабрикації або фальсифікації результатів не виявлено.

Мова та стиль викладення результатів.

Матеріал дисертації викладено послідовно, логічно та доступно, із застосуванням загальноприйнятої екологічної та гідробіологічної термінології. Стиль викладення науковий, чіткий, без надмірних відступів від теми дослідження. Дисертаційна робота викладена на 158 сторінках комп'ютерного тексту і складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 12 таблиць та 37 рисунків. Список використаних джерел включає 115 найменувань, з яких значна частина – іноземні публікації. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Результати досліджень, згідно до вимог до кандидатських дисертацій, достатньо повно опубліковані у наукових виданнях. Робота апробована на наукових, науково-практичних конференціях міжнародного та регіонального рівня. Основні положення і результати дисертаційної роботи опубліковані в 12 наукових працях, із них 2 − у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз Web of Science або Scopus, 2 – у виданнях, що входять до фахових переліку «А», 8 - матеріалів наукових конференцій. Публікації виконані з дотриманням принципів академічної доброчесності, а особистий внесок здобувачки у співавторських роботах чітко визначений.

До дисертації можна висловити окремі зауваження, що стосуються доцільності розширення порівняльного аналізу з іншими заплавними екосистемами та більш детального висвітлення прикладних аспектів впровадження результатів у систему довготривалого моніторингу. Вважаю, що

висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Питання та зауваження:

- назви частин рисунків (4.2.8; 4.2.10) та деяких таблиць (5.1.2; 5.3.1) недостатньо повні та мають технічні похибки в оформленні;

- дисертантка по різному трактує поняття «організація», у більшості випадків було б доцільніше використовувати термін «структура»;

- у рукописі наявна невелика кількість літературних помилок, неточностей формулювань, стилистичних помилок.

Наведені недоліки не зменшують високого наукового рівня дослідження в цілому.

Загальний висновок про дисертаційну роботу.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що за своєю актуальністю, значним обсягом виконаних досліджень, науковою новизною, достовірністю одержаних результатів, обґрунтованістю висновків, оформленням роботи, дисертація Чубченко Єлизавети Артемівни «Фітоіндикація евтрофікації водоймищ природного заповідника «Дніпровсько-Орільський»» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Чубченко Єлизавета Артемівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 101 Екологія.

Рецензент:
доктор біологічних наук,
професор кафедри ботаніки,
екології та садово-паркового господарства
Мелітопольського державного
педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького Анатолій СОЛОНЕНКО

Ректор, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького Наталя ФАЛЬКО